

บทที่ 1

บทนำ

การเมืองการปกครองของไทย ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง มาแล้วตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นความคิดของพระองค์เองและจากความคิดเห็นของสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินและสภาที่ปรึกษาในพระองค์ ที่มีความเห็นท้วงติงว่าประเทศไทยควรจะได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเสียใหม่ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ความคิดเห็นนี้เป็นความคิดเห็นของพระมหากษัตริย์และบุคคลชั้นนำของประเทศ มิใช่เป็นความคิดเห็นหรือความต้องการของประชาชน เนื่องจากประชาชนทั่วไปในสมัยนั้น ส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสนใจเหตุการณ์บ้านเมืองหรือระบอบการปกครอง คงสนใจแต่เฉพาะการทำมาหากินเลี้ยงชีพเท่านั้น ดังนั้นการเมืองการปกครองจึงเป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำเท่านั้น โดยประชาชนเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้เสนอ¹ ความคิดเห็นและความประสงค์ของประชาชนในด้านการปกครองระบอบใหม่ยังไม่มีเลย จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่าประชาธิปไตยที่ประเทศไทยได้มาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 นั้น เป็นประชาธิปไตยที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เจ้าของประเทศหรือไม่ หรือเป็นเพียงการกล่าวอ้างของบุคคลคณะหนึ่งที่ยกขึ้นมาเพื่อบังหน้าในการยึดอำนาจการปกครอง เพราะปรากฏว่าตลอดเวลาที่ผ่านมามีในยุคของประชาธิปไตยเบิกบาน ประชาชนชาวไทยก็ยังไม่เคยได้ประชาธิปไตยที่ใฝ่ฝันหา ไม่ว่าจะ เป็นรัฐบาลชุดใดจะเป็นรัฐบาลทหารหรือรัฐบาลพลเรือนก็ตาม

1. สภาพปัญหาและความสำคัญ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านมามีของไทย ในช่วงกว่า 50 ปี ประชาธิปไตยของไทยยังไม่ได้ก้าวหน้าหรือพัฒนาไปสู่เป้าหมายของประชาธิปไตยที่ประชาชน

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัดติยา กรรณสูตร, "เอกสารการเมืองการปกครองไทย," (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 8.

ส่วนใหญ่ของประเทศต้องการ ทั้งที่ทุกฝ่ายที่มีบทบาททางการเมืองได้พยายามที่จะสร้างและส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในแผ่นดินไทย แต่ประชาธิปไตยก็เป็นเพียงสัญลักษณ์ทางการเมืองไทยที่ถูกบุคคลหลายฝ่ายนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งในความหมายที่คล้ายกันและต่างกัน และเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ที่ร่วมกันและขัดแย้งกัน เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยที่ทุกฝ่ายพอใจหรือยอมรับ แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมามีเหมือนประชาธิปไตยที่ทุกฝ่ายพอใจหรือยอมรับนั้นยังไม่เกิดขึ้น เพราะเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าแต่ละกลุ่มบุคคลมีประชาธิปไตยในความหมายของตนเองและเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนเท่านั้น โดยเฉพาะเมื่อวิเคราะห์จากพฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม ดังนั้นประชาธิปไตยที่กล่าวอ้างว่ามีในแต่ละยุคของประวัติศาสตร์การเมืองไทยจึงมัก เป็นประชาธิปไตยเพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มเท่านั้น

ตั้งแต่ "คณะราษฎร" ได้ทำการยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นนั้น ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ บทบาทของประเทศมหาอำนาจและประเทศเพื่อนบ้านล้วนมีอิทธิพลต่อการเมืองไทยทั้งสิ้น คณะผู้ก่อการยึดอำนาจส่วนใหญ่เป็นนักเรียนไทยที่มีโอกาสไปศึกษายังต่างประเทศได้เห็นระบบการปกครองของประเทศต่าง ๆ ที่เจริญแล้วในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย เมื่อจบการศึกษากลับมาบุคคลเหล่านี้จึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ประเทศไทยควรจะได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเสียที

กนก วงษ์ตระหง่าน² ได้ทำการศึกษาทบทวนความจริงสำคัญประการหนึ่งในระบบการเมืองไทย คือทุกคนหรือทุกกลุ่มที่มีบทบาทหรือส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองล้วนแต่มีเป้าหมาย (objective) ของตนเองที่ไม่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมเท่าไรนัก และบุคคลหรือกลุ่มเหล่านั้นมีบทบาททางการเมือง เพื่อทำให้เป้าหมายส่วนตัวเป็นจริงให้มากที่สุดเสมอ (maximization of objectives) จึงทำให้การเมืองไทยเป็นเรื่องของการ

² กนก วงษ์ตระหง่าน, "การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย," (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), คำชี้แจงสำหรับการพิมพ์ครั้งที่ 1.

สนองตอบต่อความต้องการของบุคคล การที่จะ เข้าใจการเมืองไทยจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับบทบาทหรือพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะบุคคลที่มีอำนาจในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เพราะบทบาทหรือพฤติกรรมของคน เหล่านั้น เป็นตัวชี้ขาดถึงลักษณะและการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น

การพิจารณานโยบายและหลักการของรัฐบาลแต่ละชุดที่ผ่านมา จะพบว่านโยบาย และหลักการของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลจะ เอื้อและอำนวยประโยชน์ให้แก่กลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจ ทั้งนี้ เมื่อคณะราษฎรได้ทำการยึดอำนาจ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญา-สิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในช่วงระยะแรก (24-26 มิถุนายน 2475) อำนาจการปกครองแผ่นดินตกอยู่กับคณะราษฎรหรือผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ซึ่งมี พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า³ จนถึงวันที่ 27 มิถุนายน 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุมัติให้ใช้ "พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475"⁴ ซึ่งกำหนดระยะเวลาการปกครองแผ่นดินไว้ดังนี้⁴

สมัยที่ 1 ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้ใช้อำนาจจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 นาย⁵

สมัยที่ 2 ภายในเวลา 6 เดือนหรือจนกว่าจะจัดประเทศให้เป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกสภาผู้แทนจะต้องประกอบด้วยบุคคล 2 ประเภทมีจำนวนฝ่ายละเท่ากัน

³ ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารอีก 3 คน คือ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช, พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ และ พ.ท.พระประศาสนศุภยามหาวิทยาลัย

⁴ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2511), หน้า 2-4.

⁵ โปรดดูรายชื่อใน สภาผู้แทนราษฎร, "รายงานการประชุมครั้งที่ 1/2475," รายงานการประชุม (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2475), หน้า 1-5.

- ประเภทที่ 1 ได้แก่สมาชิกที่ราษฎรทำการเลือกตั้งขึ้นมาจังหวัดละ 1 นายต่อราษฎร 1 แสนคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินกว่า 1 แสนคน เศษของ 1 แสน ถ้าเกินกว่าครึ่งให้นับขึ้น เป็นหนึ่ง

- ประเภทที่ 2 ได้แก่สมาชิกที่อยู่ในสมัยที่ 1 ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกันเองว่าผู้ใดจะคง เป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนขาดให้ผู้เป็นสมาชิกอยู่เลือกบุคคลใด ๆ เข้า แทนจนครบ

สมัยที่ 3 เมื่อจำนวนราษฎรทั่วประเทศสอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งและอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ ราษฎรจึงจะมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนของตน เข้ามา เป็นสมาชิกสภาผู้แทนได้ทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า เจื่อนไซที่วางไว้ในพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475" ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยนั้น พระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะให้ประชาธิปไตยแก่ปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง ด้วยการแบ่งเวลาเป็นช่วง ๆ ช่วง 1-2 เป็นเวลาระยะสั้นเพียง 6 เดือน ช่วง 3 ใช้เวลา 10 ปี เพื่อให้เวลาแก่ประชาชนไทยซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาให้ได้ รับการศึกษา เพื่อ เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจประชาธิปไตยได้ดีขึ้น แล้วจึงจะมอบ อำนาจให้แก่ประชาชน แต่ในช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2475-2494 การจัดตั้งรัฐบาลไม่เป็นไปตามแผนการณ์ที่จะมอบอำนาจในการปกครองให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากอุปสรรคต่าง ๆ ในรัฐบาลแต่ละชุด ทำให้เป้าหมายในการมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทยต้องล่าช้าออกไปอีก

การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยในช่วงกว่า 50 ปีนี้ ยังไม่พัฒนาไปสักเท่าไร ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจาก เหตุหลายประการ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยหมายถึงอะไร ยังไม่เข้าใจถึงคุณค่าในการเข้าร่วมในกระบวนการ เมืองของประเทศ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ เมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นการ เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองอย่างกระทันหัน มิได้มีการเตรียมการให้ความรู้แก่ประชาชนในระบอบการปกครองใหม่ มิแต่ผู้ที่ทำการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง เท่านั้นที่ได้มีการ เตรียมตัวและมีความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยได้มีโอกาสไปศึกษา ในต่างประเทศ ส่วนประชาชนยังไม่มีความรู้ในเรื่องการเมือง เลยถึงแม้ว่า ในสมัยรัชกาล

ที่ 5 และรัชกาลที่ 6 มีผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย แต่ก็ เป็นเฉพาะ ข้าราชการและทหารเท่านั้น มิได้รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งยังไม่ตื่นตัวในการ ปกครองแบบใหม่ ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าใจสถานการณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้การแสดงประชามติซึ่งรัฐบาลจะต้องรับฟัง เพื่อนำมากำหนด เป็นนโยบายในการบริหารประเทศ เป็นไปในทางที่ผิดหรือทำให้การตัดสินใจ ค่าเนิการในปัญหาสำคัญล่าช้า ปัญหาที่ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยยังคง เป็นปัญหาใหญ่จนปัจจุบันนี้ ซึ่งจะดูได้จาก การมรใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้แทนราษฎรในแต่ละครั้ง ยังมีประชาชนให้ความสนใจมาใช้สิทธิกันน้อย

ประชาชนชาวไทยคุ้นเคยกับการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มากกว่า 700 ปี มีความเชื่อว่า เรื่องการปกครอง เป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์ ข้าราชการและ ทหาร มิใช่เรื่องของประชาชน และยังประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศย่อมไม่มีประสพการณ์ ซึ่งคณะราษฎรผู้ทำการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ทราบปัญหาข้อนี้ดี จึงได้จัดวางแผน⁶ ในการจัดประสพการณ์ให้คนไทยรู้จักปกครองตนเองโดยจัดให้มีการปกครองระบบสภา ครั้งแรกให้มีสภาเดียว แต่มีสมาชิก 2 ประเภท คือประเภทที่ราษฎรเลือก เข้ามากับ ประเภทที่คณะราษฎรแต่งตั้ง ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เรื่องการปกครองให้ทำหน้าที่ที่เสี่ยงแก่ ผู้แทนราษฎรเลือกขึ้นมา และยังไม่ค่อยมีประสพการณ์ในทางการเมืองและการปกครอง แต่การปกครองในระบอบใหม่ของไทยไม่มั่นคงถาวร เพราะมัก จะเกิดการปฏิวัติรัฐประหาร บ่อย ๆ การปฏิวัติรัฐประหาร เป็นตัวบ่อนทำลายวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศ เพราะการปฏิวัติแต่ละครั้งทำให้การพัฒนาทางการเมืองต้องหยุดชะงัก ขวัญและศรัทธา ของประชาชนในระบอบการปกครองตกต่ำ องค์การทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ก็ไม่มีโอกาสที่จะได้หยั่งรากฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิวัติโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2502 เป็นผลให้การปกครองระบอบรัฐสภาต้องชะงักงันไปถึง 10 ปี เพราะ

⁶ โปญล์ ช่างเขียน, ลักษณะสังคมและการปกครองไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 82.

ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรของคณะปฏิวัติจนกระทั่ง
ปี พ.ศ. 2511 จึงได้มีการ เริ่มต้นระบอบรัฐสภาอีกครั้ง

สถาบันการศึกษานับ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความ เจริญ
สถาบันการศึกษา เป็น เครื่องมือสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทาง เศรษฐกิจสังคม และการ เมือง
สามารถบรรลุ เป้าหมายได้⁷ คณะราษฎรก็คำนึงถึงความสำคัญของสถาบันการศึกษาต่อ
การพัฒนาการในระบอบประชาธิปไตย โดยได้กำหนดไว้ในบท เฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ
ฉบับแรก (พ.ศ. 2475) ให้ยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 2 (รัฐบาลแต่งตั้ง)
ได้ก็ต่อ เมื่อประชาชนผู้มีสิทธิออก เสียง เลือกตั้ง มีการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาถึงครึ่งหนึ่ง
ของจำนวนทั้งหมดและอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

ระบบการศึกษาของไทยนั้น เป็นระบบที่พัฒนาในด้านทฤษฎีวิชาการแต่เพียง
ด้านเดียว ขาดการศึกษาเรียนรู้ในด้านการ เมืองการปกครองของประเทศ ถือว่าการ
เมืองการปกครอง เป็น เรื่องของนักรัฐศาสตร์ นักนิติศาสตร์หรือนักการทหาร เนื้อหา
วิชาการที่สอนและวิธีสอนก็ยัง เป็นการสอนทฤษฎีอย่าง เดียว ไม่สนับสนุนให้ผู้ศึกษาแสดง
ความคิด เห็นและรับฟังความคิด เห็นของผู้อื่น ซึ่งถือ เป็นรากฐานสำคัญอย่างหนึ่งของการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากระบบการศึกษาของไทยยังขาดการศึกษอบรม
เพื่อความรอบรู้ทางการ เมืองแล้ว ยังมีความหวัง เกรงว่านักศึกษาจะ เล่นการ เมือง
ดังนั้นประชาชนที่ได้มีโอกาสศึกษา เรื่องการ เมืองอย่างถูกต้องก็มี เฉพาะนักศึกษาในแขนง
รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์หรือนักการทหาร เท่านั้น เมื่อประชาชนที่
ไม่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องแล้ว ได้รับ เลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติทั้งในระดับท้อง
ถิ่นหรือระดับชาติจึงทำให้เกิดปัญหาความ ไม่รู้ ซึ่ง เป็นผลให้การพัฒนาทางการ เมืองของ
ไทยไม่บรรลุ เป้าหมายของประชาธิปไตย เลยตลอด เวลาที่ได้ เปลี่ยนระบอบการปกครองมา
จากเหตุการณ์การ เมืองในอดีต แสดงให้เห็นว่า ผู้นำของไทยส่วนใหญ่ยัง
ขาดความ ไม่แน่ใจและความศรัทธาที่จะ เปลี่ยนการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เพราะใจหนึ่งนั้นมีความนิยมระบอบหรือวิธีการของชาว

⁷ สุนทร ศรีสัตนา, "สถาบันการศึกษากับการพัฒนาทางการ เมืองในระบอบ
ประชาธิปไตย," รัฐศาสตร์นิเทศ. ปีที่ 4 เล่มที่ 1 (กันยายน 2511), หน้า 119.

ตะวันตกพยายามเลียนแบบเอาอย่าง แต่อีกใจหนึ่งก็ยังคงคิดไม่หันไปจากวิธีการแบบไทย ๆ ที่คนเคยชิน ดังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับ ตั้งแต่ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2521 จึงมีลักษณะเลียนแบบของประเทศตะวันตก ทั้งการวางลักษณะมาตราและถ้อยคำสำนวนเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย แต่เนื้อหาโดยแท้แล้วไม่เหมือนกับฝรั่งเศสใด ๆ ยิ่งในทางปฏิบัติแล้วยิ่งนอกแบบฉบับใด ๆ ทั้งสิ้น พฤติกรรมดังกล่าวนี้เป็นต้นเหตุที่มาของความล้มเหลวทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย และอีกประการหนึ่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้น เป็นความคิดความต้องการของข้าราชการพลเรือนและทหารที่ได้ไปศึกษาอย่างต่างประเทศ เป็นส่วนใหญ่ มิได้เกิดจากความคิดความต้องการของประชาชนส่วนมาก ด้วยประชาชนส่วนมากมีความเคยชินต่อการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มานานและยังมีศรัทธาต่อระบบเดิมว่าดีสำหรับพวกตน เพราะพระมหากษัตริย์ไทยแต่ละพระองค์ก็อยู่ในทศพิธราชธรรม ปกครองประเทศด้วยความเป็นธรรม เหตุผลการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่คณะราษฎรได้กล่าวอ้างว่า เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศมีเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม กาลเวลาก็ได้เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า คณะราษฎรทำการครั้งนี้เพื่อแย่งอำนาจการปกครองจากพระมหากษัตริย์มาสู่คณะของตน มิใช่เพื่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย⁸ ด้วยปรากฏว่าได้มีการแย่งอำนาจกันระหว่างผู้นำของคณะราษฎรและเสรีภาพของประชาชนกลับถูกจำกัดยิ่งกว่าสมัยที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียอีกด้วย เหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนทั่วไป ไม่เกิดศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงไม่ได้รับการคอบสนองจากประชาชนเท่าที่ควร

ประชาธิปไตยเท่าที่ผ่านมายของไทยในอดีตนั้น ในทางทฤษฎีเราลอกเลียนแบบมาจากอารยธรรมตะวันตกมีความไม่เหมาะสมกับประเทศไทยหลายประการ⁹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมาขัดกับลักษณะพิเศษบางอย่างของสังคมไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมที่รวม

⁸ ไพบูลย์ ช่างเรียน, เรื่องเดิม, หน้า 84.

⁹ ชูบ ภาณุจนประกร, "สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางด้านการเมืองของประเทศไทย," บรรณสาร สหบ., ปีที่ 2 ฉบับที่ 5: (กรกฎาคม 2513), หน้า 6-7.

ความสำคัญไว้ที่ส่วนกลาง (centralized society)¹⁰ ซึ่งทำให้อำนาจการตัดสินใจต่าง ๆ อยู่ในส่วนกลางแทบทั้งหมด ประชาชนของประเทศได้รับการบริการจากรัฐบาลไม่เท่าเทียมกัน ความเจริญทางด้านวัตถุ การอ่านวยความสะดวกสบายแก่ประชาชนก็มารวมกันอยู่ที่กรุงเทพฯ ประชาชนส่วนอื่น ๆ ได้รับบริการน้อยเต็มที่ การปกครองของประเทศก็มักจะเป็นไปตามความคิดเห็นของชนชั้นปกครอง ประชาชนก็เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง ลักษณะสังคมไทยดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นลักษณะที่ขัดแย้งกับอุดมคติในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

นอกจากนี้ความไม่แน่นอนของนโยบายทางการเมืองจะมีเกิดขึ้นเสมอ ๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำหรือคณะรัฐบาล นโยบายการปกครองประเทศในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของผู้นำในยุคนั้น ๆ ไม่มีหลักการของประชาธิปไตยที่เป็นแบบต้นฉบับอย่างแท้จริง ประชาธิปไตยของไทยจึงเป็นประชาธิปไตยตามใจชอบของผู้นำจะดูได้จากการตั้งพรรคการเมือง การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 คณะราษฎรได้จัดตั้งขึ้นในรูปของพรรคการเมืองพรรคแรกของไทย แต่รัฐบาลในขณะนั้นมีบัญญัติให้มีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2488 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 ได้มีบทบัญญัติให้มีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง ทำให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นหลายพรรค เช่น พรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคประชาธิปไตย และพรรคก้าวหน้า พรรคต่าง ๆ เหล่านี้ต้องสลายตัวไปในปี พ.ศ. 2492 เนื่องจากเกิดรัฐประหารและมีกฎหมายห้ามชุมนุมทางการเมือง แต่ในปี พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นรัฐบาลสมัยเดียวกันกลับยอมให้จัดตั้งพรรคการเมืองต่อมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรแทน เป็นเหตุให้พรรคการเมืองต้องสลายตัวไปอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 จึงได้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองใช้อีกครั้งหนึ่ง จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า ประชาธิปไตยของไทยนั้นจะเป็นไปในรูปแบบใดก็แล้วแต่ผู้นำรัฐบาลในยุคนั้น ๆ จะเป็นผู้ผูกขาดการใช้อำนาจการ

¹⁰

ไพฑูริย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน.
(พระนคร : โรงพิมพ์เกื้อกูล, 2506), หน้า 155.

ปกครองประเทศและพยายามจะอยู่ในฐานะนั้นให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ผู้นำของไทยส่วนใหญ่จะมาจากทหาร เพราะมีบทบาทสูง ถ้ารัฐบาลใด เป็นรัฐบาลพลเรือนก็จะมีอำนาจอยู่ได้ไม่นาน ก็มักจะเกิดเหตุการณ์ไม่เรียบร้อยขึ้น จนเป็นข้ออ้างที่กลุ่มทหารยกขึ้นอ้าง เพื่อทำการรัฐประหาร

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่มีเหตุการณ์บ้านเมืองคอนโทนเลยที่จะมีประชาชนมาเข้าร่วมในการเรียกร้องประชาธิปไตยให้เห็น นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองที่นับเป็นเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง เสียงส่วนใหญ่ที่เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เป็นเสียงของกลุ่มบุคคลเพียงบางกลุ่มซึ่งเป็นบุคคลชั้นนำของประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่มิได้มีการรับรู้หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้อย่างใดเลย จนกระทั่งได้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2516 ที่ประชาชน นิสิตและนักศึกษาได้ทำการประท้วงการกระทำของรัฐบาลจนทำให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นนองเลือดเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยโดยกลับคืนมาสู่ปวงชนชาวไทย และขับไล่กลุ่มทรราชย์ออกนอกประเทศไทย การกระทำครั้งหนึ่งของกลุ่มนิสิตนักศึกษาและประชาชนได้กระทำไปโดยพลังความคิดที่ต้องการให้ประเทศไทยได้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงหลังจากที่โค่นกอยู่ในระบบเผด็จการยุครัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งได้ทำการกดขี่ประชาชนทุกรูปแบบ มีการโกงกิน หลอกลวง ต้มตุ๋น การลอบฆ่านักการเมือง การคอร์รัปชันในวงการข้าราชการทุกกรมกอง

ในระยะ 2 ปีต่อมา ได้เกิดกลุ่มพลังนักศึกษาและประชาชนอีก 2 กลุ่มคือ กลุ่มนวพลซึ่งมีนายวัฒนา เชี่ยววิมล เป็นผู้นำและกลุ่มกระหิงแดง ซึ่งมีพลตรีสายหยุด เกิดผล เป็นผู้นำ ทั้ง 2 พวกนี้เป็นพวกอนุรักษนิยม ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อคานอำนาจของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

เดือนกันยายน 2519 การฟอร์มรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จมีความขัดแย้งกันเองในคณะร่วมรัฐบาลเกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ประจวบกับจอมพลถนอม กิตติขจร ได้บวชเป็นสามเณรเดินทางกลับเข้าประเทศและได้บวชเป็นพระภิกษุที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร เป็นเหตุให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยทำการประท้วงให้ขับไล่พระภิกษุถนอมออกไป รัฐบาลในขณะ

นั้นก็ไม่สามารถจัดการใด ๆ ได้ เป็นเหตุให้เกิดการจลาจลขึ้นอีกครั้งในวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2519

การจลาจลครั้งนี้ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้ทำลายภาพพจน์ที่ดีของคนเสียหมดสิ้น ทำให้ประชาชนโกรธแค้น เข้างุ้มรุมทำร้าย เหตุเกิดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นิสิตนักศึกษาได้ถูกจับกุม เป็นจำนวนมาก นิสิตนักศึกษาบางส่วนได้หลบหนีเข้าป่าเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน จึงยุติลง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผู้วิจัยต้องการศึกษาความเป็นไปของประชาธิปไตยของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2516-พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประเทศไทย ซึ่งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่ล้มล้างระบอบการปกครอง เผด็จการทหารและจัดตั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 มีผลทำลายความเจริญเติบโตของสถาบันรัฐสภาและพรรคการเมือง

เพื่อ เป็นการศึกษาสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารและเหตุการณ์ที่ดำเนินไปอย่างสืบเนื่องกันนั้นก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองการปกครองอย่างไร และวิธีการแก้ไขวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นและผลที่ได้รับจากเหตุการณ์ที่มีต่อระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3. ขอบข่ายของการศึกษา

ศึกษามูลเหตุของการจลาจลครั้งสำคัญ 2 ครั้งคือ การจลาจลในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 และในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2519 วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นและผลกระทบทางการเมืองจากเหตุการณ์ทั้ง 2 ครั้ง เป็นการศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลแต่ละชุดในช่วง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2519

4. สมมติฐานในการศึกษา

การศึกษาระยะนี้ ได้ตั้งสมมติฐานว่า ประชาธิปไตยที่เกิดในเมืองไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์จลาจลในปี พ.ศ. 2516 และจลาจลในปี พ.ศ.

2519 ช่วงเวลา 3 ปีนี้ถึงแม้สภาพการณ์ต่าง ๆ จะทำให้มองเห็นว่า ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยมากกว่าในช่วงเวลาอื่น ๆ การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยจึงยังไม่บรรลุเป้าหมายของการเป็นประชาธิปไตยตามที่ต้องการ

5. นิยามศัพท์

ประชาธิปไตย หมายถึง อุดมการณ์ทางการเมืองที่ยึดมั่นในหลักการ 2 ประการคือ ความเท่าเทียมกันและความมีเสรีภาพ

การเมือง หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับการแข่งขันเพื่อหรือการแสวงหาอำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งสังคมหรือส่วนใหญ่ของสังคม

การปกครอง หมายถึง การวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม เพื่อให้สังคม มีความสงบสุข

สถาบันการเมือง คือคณะบุคคลที่มีแนวความคิดทางการเมือง สังคม และ เศรษฐกิจ คล้ายคลึงกัน มารวมกัน เพื่อจุดประสงค์ที่จะส่งบุคคล เข้าสมัครรับ เลือกตั้ง เพื่อให้ได้ เป็น เสียงข้างมากในสภา เพื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลและบริหารประเทศตามนโยบายที่สอดคล้อง กับอุดมการณ์ของกลุ่ม

รัฐสภา คือองค์กรที่สำคัญขององค์กรหนึ่งในการปกครอง ทำหน้าที่พิจารณามติบัญญัติ กฎหมาย เพื่อใช้ในการปกครองประเทศและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ในระบอบประชาธิปไตยถือว่ารัฐสภา เป็นสถาบันที่แสดง เจตจำนงสูงสุดของประชาชน เพราะ ถือว่าเป็นสถาบันที่รวมผู้ที่ราษฎรมอบหมายให้ เป็นตัวแทนในการตัดสินใจ

รัฐธรรมนูญ คือกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งกำหนดรูปแบบและหลักการในการจัดการปกครอง การใช้อำนาจของผู้ปกครอง การสืบต่ออำนาจ ตลอดจนขอบเขต หน้าที่และสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

6. วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้เน้นการศึกษาเหตุการณ์จลาจล 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2516 และ พ.ศ. 2519 และสภาพทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์

ข้อมูล จากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ในสภา ได้แก่ รายงานการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร สภาปฏิรูปการปกครอง รายงานการแถลงนโยบายของรัฐบาล และเอกสารชั้นสอง (Secondary Sources) จากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากหอสมุดต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งได้แก่วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย วารสาร บทความและหนังสือพิมพ์ ด้วยวิธีการ Documentary Research และเสนอวิทยานิพนธ์ในรูปแบบ Descriptive ร่วมกับ Behavioral Analysis

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของไทยที่เป็นปัจจัยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. เพื่อทราบบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ทางการเมือง ในระหว่าง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2519
3. เพื่อเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

8. การนำเสนอวิทยานิพนธ์

การวิจัยเรื่องนี้ มุ่งเน้นศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองจากการจลาจลทั้ง 2 ครั้ง ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 และเดือนตุลาคม พ.ศ. 2519

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบข่ายของการศึกษา สมมติฐานในการศึกษา การดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 กล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยและอุดมการณ์ทางการเมือง วิเคราะห์ลักษณะความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองไทย อุดมการณ์ทางการเมืองที่พึงประสงค์ของไทย ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย สถาบันรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของไทย และพรรคการเมืองไทย

บทที่ 3 กล่าวถึงสภาพการเมืองการปกครองของไทยระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 บูลเหตุของการจลาจล 14 ตุลาคม 2516 ขบวนการนิสิตนักศึกษาและประชาชน สภาพสังคมและสภาพของรัฐบาลหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สภาพการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2517 สภาพการเมืองก่อน 6 ตุลาคม 2519 การจลาจล 6 ตุลาคม 2519 การจลาจล 6 ตุลาคม 2519 การวิเคราะห์สาเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2519 การวิเคราะห์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2518

บทที่ 4 กล่าวถึงนโยบายและทิศทางการปกครองของคณะรัฐบาลในช่วงปี 2516 - 2519 นโยบายทางการเมืองของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2517 นโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นโยบายการเมืองของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช การวิเคราะห์นโยบาย นโยบายการเมืองของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร สรุปนโยบายและทิศทางการเมืองของไทยในช่วงเวลา พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2519

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย